

SKARPT LÄGE I DET POLSKA ABORTKRIGET

Pressen ökar på aktivisterna: "Stanna och åka i fängelse eller ge mig av utomlands?"

Dödshot och fängelsestraff hänger över den polska kvinnorrörelsens ledare ett år efter att abortlagen skärptes. Samtidigt förespråkar den regeringsnära stiftelsen Ordo Iuris en kriminalisering av kvinnor som själva gör abort. Dagens ETC möter bägge sidor.

PÅ PLATS I POLEN
JOAKIM MEDIN
joakim.medin@etc.se

Hemgjorda protestskyltar och banderoller syntes på nytt i Warszawa och flera andra polska städer i helgen, när kvinnorrörelsen demonstrerade för att uppmärksamma årsdagen av landets skärpta abortlag. I huvudstaden samlade aktivister in namnunderskrifter till ett upprop som kräver nya och utökade möjligheter till abort.

Beslutet av Polens konstitutionsdomstol i oktober 2020 att förbjuda aborter vid fosterskador gav upphov till de största demonstrationerna i landet sedan kommunismens fall. Missnöjet kom snabbt att riktas mot hela den auktoritära, ärkekonservativa politiken från regeringspartiet Lag och rättvisa (PiS).

Ett år senare är ledarna för Kvinnostrejken, som arrangerat demonstrationerna, nöjda med att många fler polacker blivit politiskt medvetna. Men den närmaste framtiden känns likväl mörk.

– Det finns mer energi i civilsamhället nu och jag är säker på att det kommer förändra Polen långsiktigt sett. Problemet är vad som kommer hända kortsiktigt, säger Klementyna Suchanow, som ingår i Kvinnostrejken ledartrio.

Lever med polisskydd

Dagens ETC möter henne i rörelsens högkvarter i Warszawa. Här är säkerhetspådraget betydligt större än tidigare. Alla skyltar

är borttagna och entrédörren är försedd med spionspegel.

Marta Lempart, en annan i Kvinnostrejken ledartrio, har tagit emot allvarliga dödshot och måste leva med polisskydd.

– För två månader sedan arresterades en man som postat hotbrev till både henne och hennes familj. Vi är inte säkra på om han agerat ensam eller ej, så vi måste ha kvar den här säkerheten, suckar Klementyna Suchanow.

Som svar på fjolårets bredade protester presenterade Kvinnostrejken i somras ett slags politiskt reformprogram för Polen. Man vill inte bilda ett eget parti, men undersöker nu vilka i oppositionen man skulle kunna samarbeta med för att driva på kvinnoagendan. Detta

“Det här är deras taktik nu, de försöker tysta folk.”

har blivit allt viktigare, bland annat för att det har cirkulerat rykten om tidigare lagda val.

– Vi förbereder oss på det nu. Och vi har definitivt behovet omforma våra planer efter Tusks beslut om att återvända till politiken, säger Klementyna Suchanow.

Tusk gör comeback

I söndags återvaldes den populära liberalen Donald Tusk, Polens premiärminister 2007–2014, till ledare för det största oppositionspartiet Medborgarplattformen. Hans uttryckliga mål är att besegra PiS-regeringen i nästa val – Kvinnostrejken ledare har samma mål.

Det enda som skulle kunna sätta krokben för protestledarnas aktivism är om det polska rättsväsendet bestraffar dem allt för hårt. Den dödsshotade Marta Lempart riskerar åtskilliga år i fängelse på grund av protesterna hon lett. Det gör även Klementyna Suchanow, som bland annat anklagas för att ha riskerat människors säkerhet när hon bildat folksamlingar i strid med polsk pandemilag.

– Det finns högar av dokument mot oss i domstolen. Jag pratar med min familj nu om vad jag ska göra, stanna och åka i fängelse eller ge mig av utomlands?

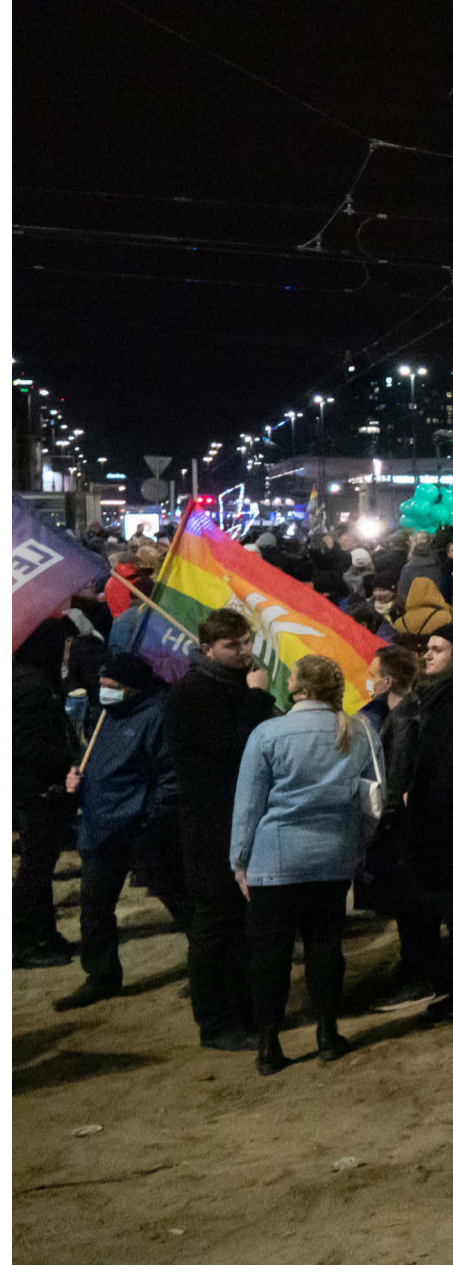
– Jag har också två fall mot mig där Ordo Iuris har stämt mig för att jag har talat om dem. Det här är deras taktik nu, de försöker tysta folk, säger Klementyna Suchanow.

Samarbete med Ungern

Sedan PiS fick regeringsmakten 2015 har flera ärkekonservativa, katolska stiftelser utökat sitt inflytande i Polen. Den viktigaste är Ordo Iuris, som enligt initierade kritiker har etablerat en stark närvaro med representanter i den polska stats-

Tusentals människor anslöt till Kvinnostrejken demonstration i Warszawa på årsdagen av den skärpta abortlagen.

BILD JOAKIM MEDIN

Marta Lempart, en av Kvinnostrejken ledare, – i bägge fallen på grund av hennes aktivism.

apparaten. Stiftelsen sägs ligga bakom Polens uppmärksammade attacker mot aborträtten, hbtq-rättigheter och Istanbulkonventionen mot kvinnovåld, genom ideologiskt påverkansarbete mot regeringen.

I Ordo Iuris huvudkontor i Warszawa får Dagens ETC en pratstund med juristen Karolina Pawlowska. Hon är en av de välutbildade unga kadrer som stiftelsen rekryterat för att fostra en ny högerelit. 31 år ung är hon redan chef över arbetet med internationell juridik och vicerektor vid det nya lärosätet Collegium Intermarium, som Ordo Iuris etablerade i maj i år.

Kvinnorätsorganisationer samlar nu in namnunderskrifter till uppropet "Laglig abort utan kompromiss" för att bemöta det strängare nya lagförslaget i parlamentet.

BILD JOAKIM MEDIN

Proteströrelse

- Kvinnostrejken, Strajk Kobiet, bildades 2016 som en proteströrelse mot det som då var det första försöket av regeringspartiet PiS att skärpa abortlagen via parlamentet.
- Efter flera misslyckade försök blev det istället den regeringskontrollerade konstitutionsdomstolen som fattade beslut om att skärpa lagen, i oktober 2020.
- Den nya lagen aktiverades i januari 2021 men ledde redan innan det till att flertalet sjukhus ställde in planerade aborter.

Dagens ETC 22 oktober.

Ordo iuris

- Bildades 2013 och är Polens viktigaste ärkekonserverativa, katolska stiftelse. Banden till regeringen och statsapparaten är många: Ordo iuris grundare sitter idag som domare i högsta domstolen och representanter finns på plats i kommittén mot kvinnovåld, i flertalet ministerier, samt vid ombudsmanskontoret för barnrättigheter. Stiftelsen är duktig på att rekrytera unga akademiker, särskilt jurister.

är dödshotad och riskerar årtal i fängelse
BILD CZAREK SOKOLOWSKI

Karolina Pawlowska är ung, välutbildad och starkt konservativ, precis som andra
kadrer Ordo iuris rekryterat från polska universitetet.
BILD JOAKIM MEDIN

"Det känns som att vi befinner oss där som Ryssland var för tio år sedan."
Klementyna Suchanow tror att framtiden blir ännu tuffare.
BILD JOAKIM MEDIN

– Och igår var jag i Budapest och blev ordförande i ett nytt nätverk vi etablerat tillsammans med partners från Ungern, Tjeckien, Slovakien och Italien. Vi konsoliderar rörelser som är lika oss själva, det är något vänstern gjort i årtal, säger Karolina Pawlowska.

Stämmer sina motståndare

Ordo Iurus representerar i högsta grad den andra sidan i det skyttegravskrig som präglar dagens polariserade Polen. Karolina Pawlowska beskriver Kvinnostrejken demonstranter som förvirrade och manipulerade. Själva är hon

mycket nöjd med att abortlagen skärptes.

– Det var ett viktigt steg för att till fullo realisera respekten för mänskliga rättigheter i Polen. Tidigare kunde ofödda barn som misstänktes vara sjuka eller handikappade

"Vi vet att feministiska organisationer sprider information om hur man kan göra abort själv."

nekas detta skydd. Det var diskriminerande, säger Karolina Pawlowska.

Stiftelsen är duktig på att använda välbekanta begrepp – rättigheter, diskriminering – och anpassa dem efter egna syften. Samtidigt har allt fler personer som påpekat detta och andra saker med stiftelsen blivit föremål för stämningar.

Karolina Pawlowska skrattar vid frågan om inflytandet på regeringen. Det är osant, menar hon. Likväl är det ett faktum att stiftelsens jurister förberett grunden till flera kontroversiella lagar PiS drivit igenom, samt PiS första angrepp mot aborträtten

i parlamentet 2016. Fortsätter trenden kan Ordo Iuris snart komma att påverka fler saker.

Ny lagskärpning planeras

I september anlände ett ännu strängare civilt lagförslag till parlamentet, som yrkar för en kriminalisering av gravida kvinnor som själva genomför aborter, samt av de som eventuellt assisterar kvinnorna. Alla ska gå att bestraffa. Det är en annan stiftelse som föreslagit lagen, men Ordo Iuris har gett sitt stöd.

Dagens ETC rapporterade i förra veckan om en växande underjordisk rörelse av kvinno- grupper som möjliggör just

aborter på egen hand. Lagförslaget är en reaktion, och blir det verklighet kommer Polen bli ett ännu svårare land för kvinnor med önskad graviditeter.

Karolina Pawlowska ser inte saken på det sättet. Hon ser bara ett behov av att agera mot vad hon tycker är ett kvardröjande hinder – aborträttsrörelsen.

– Vi vet att feministiska organisationer sprider information om hur man kan göra abort själv, och det är slående att de inte informerar om problem som kvinnorna kan drabbas av efteråt. De bör bli föremål för juridiska ageranden.